

İstanbul Bilgi Üniversitesi
TÜRKİYE KÜLTÜRLERİ ARAŞTIRMA GRUBU

**Türkiye’de Kültürel Çoğulluğun Bağımsız Araştırmacıları ve Sivil Toplum Kuruluşları
İçin Ağ Oluşturma ve Eğitimi Projesi**

ÇERKES FEMİNİST BİR KADIN YAZAR

ULVIYE NURİYE MEVLAN CİVELEK

Gizem Ersoy

İstanbul 2019

Teşekkür

Öncelikle bu çalışmayı hayata geçirmemde başta Esengül Ayyıldız ve Bülent Bilmez olmak üzere desteklerini esirgemeyen İstanbul Bilgi Üniversitesi İstanbul Kültürleri eğitim projesi çalışanlarına, Sayın Atakan Şurdum Avcı, Sayın Mahmut Esat Güneş, Sayın Muhittin Ünal, Sayın Ng Ka Shek, Sayın Perihan Güneş ve Sayın Sabri Tekir’e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Özet

II. Meşrutiyet’in ilanı Osmanlı fikir hareketinde önemli bir mihenk taşıdır. Bu hareket neticesinde Osmanlı münevverleri ticari ve sosyal hayatta kendilerine yer edinmek için birtakım girişimlerde bulunmuşlardır. II. Meşrutiyet ile hız kazanan modernleşme süreci ile birlikte kadın kimliği yeniden tanımlanmaya çalışılmış, evlilik, kadın hakları, kadınların iş yaşamına dâhil olması ve eğitimi yeniden sorgulanmıştır. Çerkes Ulviye Mevlan Civelek, Hareket-i Nisvân olarak adlandırılan bu hareketin önemli aktörlerinden biridir. Klasik Osmanlı aile yapısının aksine kadın erkek eşitliğine önem veren bir ailede yetişmiş olmasını, ömrünün ilerleyen dönemlerinde kadınların söz sahibi olması için yaptığı çalışmalarla ilişkilendirebiliriz. Kurduğu *Kadınlar Dünyası* isimli dergi bu konudaki en somut çalışmasıdır.

Bu çalışmada Osmanlı’nın son dönem tefekkürlerinden Ulviye Mevlan Civelek’in hayatını ve çalışmalarını tanıtılabilmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ulviye Mevlan Civelek, Çerkes, Ubih, “Kadınlar Dünyası”, Kadın hakları

Giriş

Üniversitede edebiyat öğretmenliği bölümünü kazandıktan sonra 20. yüzyılın Osmanlı Türkçesiyle yazılmış dergi ve gazeteleri ilgi odağım haline geldi.¹ Üniversitede ikinci sınıftayken Şamil Vakfı’ndan Rengin Yurdakul’un yönlendirmesiyle söz konusu dönemdeki Çerkes kadın yazarlara ilgi duymaya başladım. Sonrasında *Kadınlar Dünyası* isimli dergiyle karşılaştım. Bu dergi, kadrosunun ve imtiyaz sahibinin yalnızca kadınlardan oluşması yönüyle çağdaşlarından ayrıksı bir yere sahipti. Daha sonrasında derginin imtiyaz sahibinin Çerkes olduğunu öğrendiğimde *Kadınlar Dünyası*’na olan ilgim büsbütün arttı.

Ulviye Hanım’ın annemle aynı topraklardan olması ve münevver bir Çerkes kadını olması kendisini tanıtmaya isteğimi daha da pekiştirdi. Bu çalışma Ulviye Hanım’ın doğum ve ölüm tarihleri olan 1893 ve 1964 yıllarının yanı sıra *Kadınlar Dünyası*’nın çıktığı 4 Nisan 1913 ve 21 Mayıs 1921 yılları arasını kapsamaktadır. Çalışmada II. Meşrutiyet ile radikal bir değişime giden Osmanlı düşünce dünyasında *Kadınlar Dünyası* dergisinin yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ulviye Mevlan Civelek ile ilgili çalışmaya karar verdiğim vakit öncelikle kendisi hakkında yapılan çalışmalara erişmeye gayret ettim. Ancak bu çalışmaların ortak noktası feminizm ve kadın haklarıydı. İstanbul Bilgi Üniversitesi Türkiye’de Kültürel Çoğulluğun Bağımsız Araştırmacıları Eğitim Projesi’ne katıldıktan sonra, Çerkes olmasına rağmen Çerkes camiasında pek de bilinmeyen Ulviye Mevlan Civelek hakkında bir çalışma ortaya koyma ihtiyacı duydum.

Öncelikle İstanbul’da Kadın Eserleri Kütüphanesi’ni ziyaret ettim. Kadın dergileri ile ilgili hazırlanmış indeksi inceleyerek Ulviye Mevlan’ın yazmış olabileceği dergileri taradım. İmtiyaz sahibi olarak çıkardığı *Kadınlar Dünyası* dergisini inceledim. Derginin ilk sayılarında ismi ile yazmamasına rağmen mukaddime yazılarını “Kadınlar Dünyası” ismiyle yazdığı bilgisine eriştim. Bu yazıların yanı sıra derginin sonraki sayılarında yayınlanan münferit yazılarını ve yazı dizilerini, yazıldığı tarih, sayı ve başlıklarıyla birlikte kaydettim.

¹ Bu çalışma, İstanbul’da farklı etnik gruplar hakkında çeşitli kültürel alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum aktörlerine yönelik olarak 13 Ekim 2018 – 15 Mayıs 2019 tarihleri arasında İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde düzenlenen “Türkiye’de Kültürel Çoğulluğun Bağımsız Araştırmacıları ve Sivil Toplum Kuruluşları İçin Ağ Oluşturma ve Eğitimi Projesi” kapsamında hazırlanmıştır.

Dergilerde yazdığı fikir yazılarının yanı sıra yayınlanmış kitaplarının da olabileceği ihtimalini göz önünde bulundurarak gittiğim kütüphanelerde adını aratarak başka bir eserinin olup olmadığını kontrol ettim. Boğaziçi Üniversitesi'nin Kütüphanesi'nde *Kadınlar Dünyası* dergisinin okurlarına ithafen yazdığı bir kitaba nadir eserler koleksiyonunda rastladım. Osmanlı Türkçesi olarak yazılmış olan bu kitabı tarayarak Çerkes yemeklerini ile Türkiye Türkçesi'ne aktardım. Ayrıca çalışmanın sonlarına doğru ailesinden bir fert ile görüşme çabalarım sonuç vermiş, Ulviye Hanım'ın kız kardeşinin torunu ile mülakat yapma imkânına erişmiştim. Mülakatı bu çalışmanın odağındaki konuya ve derdine uygun olarak yazıya dökmeye çalıştım.

Ulviye Mevlan Civelek'in Çerkesliği ile ilgili yapılmış bir çalışmaya rastlayamadım. Ayrıca kendisinin yazılarında Çerkes kimliğini ön plana çıkaran herhangi bir bilgiye rastlamadım. Bunun üzerine günümüzde yaşayan akrabalarına ulaşmaya çalıştım. Öncelikle Hatay'ın Kırıkhan ilçesinde vefat ettiği ve ömrünün son dönemlerini orada geçirdiği için oradaki akrabalarına ulaşmaya çalıştım. Ancak farklı kanallardan farklı kişilerce ulaşmaya çalıştığım akrabalarına bir türlü erişemedim. Bunun sebebi olarak üçüncü eşiyile yaptığı evliliğin ailesi tarafından istenmemiş ve kendisinin kabullenilmemiş olması ihtimali olabilir. Farklı kişilerden farklı bilgiler edindim ancak bunların çoğu kullanışlı değildi. O sebeple edindiğim birçok bilgi bu çalışmada kendisine yer bulamadı. Ulviye Mevlan Civelek'in hayatıyla ilgili çelişen birçok bilginin olması da bu çalışmanın sınırlılıklarındandır. Ayrıca burada bir Çerkes olarak ait olduğum etnik grubu eleştirme ihtiyacı duyuyorum. Çünkü yardımcı olacağı hususunda taahhütte bulunan bir çok kişi sözlerini hatırlatmama rağmen yalnızca zaman kaybına sebep oldu. Yine de az sayıdaki kıymetli hemşehrilerimiz aynı sorunuma çözüm oldular.

II. Meşrutiyet Döneminde Kadına Bakış

Ulviye Hanım ile aynı dönemde yaşamış bir Çerkes olan Mehmet Fetgeri Şoenü Meşrutiyet Dönemi ile ilgili öz eleştirisini şu şekilde aktarmaktadır:

“İstibdat, İstibdat dedik. Peki o zaman bir şey yapamazdık. Fakat sorarım dört senelik meşrutiyetde kadınlarımıza ne yaptık? Yine eski tas eski hamam değil mi? Pek az yaşayan

MEHASİN'den ara sıra yüzünü gösteren KADIN'dan başka kadınların yükselmesine hizmet edecek bir gazete bir risale mi çıkardık? Babalar ağabeyler; kızlarının kız kardeşlerinin yararına bir harekette mi bulundular? Bir kadının her surette yaralanacağı bir risaleyi on beş günde bir, ayda bir alıp ona takdim etmek erkek için o kadar zor olmasa gerekir.” (Şoenü, 2017: 119)

Kadınlara mahsus bir dergi yahut gazetenin erkek eliyle oluşturup yaygınlaştırılmayacağını muhtelif örnekleri ile gören Ulviye Mevlan *Kadınlar Dünyası*'nı çıkarmıştır.

Genelde Osmanlı tarihyazımında ‘Osmanlı kadını’ sadece Türk ve Müslüman olarak kabul edilmiş ve Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde yer alan Kürt, Çerkes, Ermeni gibi etnisiteleri temsil eden basın organları görmezden gelinmiştir. Çerkes Teavün Cemiyeti'nin çıkardığı *Ğuaze* (Rehber) ve Çerkes Kadınları Teavün Cemiyeti'nin çıkardığı *Diyane* (Annemiz) dergileri bu hususta örnek verilebilir.

Diğer yandan Osmanlı'da ilk çıkarılan kadın dergileri yine gayrimüslim tebaa tarafından çıkarılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda 1845 yılında yayınlanmış ilk kadın dergisi *Kypseli*, aynı zamanda ilk Rum kadın dergisidir. Ayrıca *Gitar* isimli dergi Osmanlı İmparatorluğu'nda çıkan ilk Ermeni kadın dergisidir. Kadın dergilerini ilk kez gayrimüslim tebaanın çıkarması, matbaayı da Osmanlı döneminde ilk kez kullanmalarıyla elbette yakından ilgilidir. Ancak *Kadınlar Dünyası* örneği incelendiğinde, bu derginin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki çoğulculuğun sesi olduğunu görmekteyiz. Birçok farklı etnisiteden kadının feminist kaygılar etrafında kenetlenerek dergi sayesinde sesini duyurma imkânına eriştiğini görüyoruz. Bu dönemde dergide kadın haklarının daha ılımlı şekilde talep edilmesi gerektiğini dile getiren ve *Kadınlar Dünyası* aracılığıyla dile getirilen talepleri aşırı radikal bulan kadın yazarların da yazıları dergide yayınlanmıştır. *Kadınlar Dünyası*, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki sefir eşleri ve yurtdışındaki kadınlardan ciddi destekler almasına karşın Osmanlı aristokrat sınıfına mensup olan hanımlar dergiye oldukça mesafeli yaklaşmıştır. Bunun sebebini sınıf çatışmasından ziyade tedirginlikle açıklamak daha mümkün gözüküyor. Çünkü sarayda eğitim alan ve yaşantısını orada sürdüren Ulviye Hanım o dönemde sefir eşlerinin yanı sıra saray çevresindeki devlet erkânının kızları ve eşleri ile tanışıyordu. Yabancı kadınların desteği ile kadınların hak mücadelesini harekete dönüştürmenin Osmanlı İmparatorluğu'nu zor durumda bırakacağını düşünen aristokrat sınıfına dâhil olan kadınlar bu harekete dâhil olmamıştır. Aynı

şekilde aristokrasi sınıfına mensup olan Çerkes kadınlar da kendisine destek vermek yerine kadın hareketinin daha ılımlı bir kanadında kendi cemiyetlerini kurarak rol almışlardır. Halk tabanından gelen istekleri kabul etmek zorunda kalan padişah çeşitli tavizlerle otoritesinden ödün vermiş oluyordu. Bu talepler kimi zaman dergiden açık çağrı şeklinde de yayınlanmıştır. Örneğin *Kadınlar Dünyası*'nın 101. sayısında (20 Temmuz 1329) ilk Ulviye Mevlan imzasını kullanarak “Südde-i Seniye-i Hazret-i Hilafetpenahi'den Temennimiz” adlı yazısında padişahattan kadınlar için istekte bulunmuştur.

Kadınlar Dünyası'nın çıktığı 1913 yılında Osmanlı İmparatorluğu Balkan Savaşı'ndan yenilgiyle çıkmış ve Balkanlarda ciddi toprak kaybına uğramıştı. Osmanlıcılık akımı ise yerini giderek daha çok Türkçülük'e bırakmaya başlamıştır. Ancak Ulviye Mevlan feminizmi evrensel bir değer olarak görüp etnik kökenler üzerinden bir ayrıma gitmemeyi tercih etmiştir. Tüm kadınlar için hak talebinde bulunmuştur.

Ulviye Mevlan Civelek'in Hayatı

Ulviye Hanım, 1893 yılında Balıkesir'in Gönen ilçesine bağlı Hacıvelioba Çerkes köyünde dünyaya gelmiştir. Hacıvelioba köyü Ubıhların yaşadığı bir köydür. Kendisi diasporada dünyaya gelen ilk kuşak Çerkeslerdendir. Anadili Adıgece ve Ubıhçadır. Çünkü doğduğu köyde Kafkasya'dan göç eden kişiler anadili olarak Adıgece konuşmaktaydılar. Bu durum 20. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar devam etmiştir. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte örgün eğitim taşraya ulaşmış ve Türkçe kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Ailesi, Rusların Kafkasya'yı 19. yüzyılın üçüncü çeyreğindeki ilhakından sonra Ruslar tarafından sürülmüştür. Öncelikle Trabzon limanına gelen ailesi buradan Osmanlı'nın Çerkeslerin yerleşmelerine izin verdiği yerlerden biri olan Güney Marmara'ya yerleşmiştir. Güney Marmara bölgesi Türkiye'de Çerkes nüfusunun yoğun olduğu bölgelerden birisidir.

Çerkeslerin alt boylarından biri olan Ubıhlar, Adıge bayrağındaki 12 yıldızdan birisini temsil etmektedirler. 19. yüzyılın 3. çeyreğine kadar süren savaşta Ruslar ile en fazla mücadele eden ve kayıp veren boydur. Osmanlı tarafından iskân edilirken de toplu olarak değil diğer Çerkes boylarından oluşan köylere yerleştirilmişlerdir. Münferit Ubıh köylerinin sayısı oldukça azdır. Dil ve kültür açısından ise Kafkasya'daki savaş döneminde daha etkili ve

hızlı iletişim kurmak açısından ortak bir dil seçilmişti. Adigece (Batı diyalekti) olarak adlandırılan bu dil ortak ölçünlü dil olarak kullanılırken, Ubihça edebi dil seviyesinde konuşulmuştur. Bu gelenek Osmanlı topraklarında da devam ettiği için Ubihça günümüzde ölü bir dil olarak tasnif edilmektedir. Ulviye Hanım’ın Ubihça yahut Adigece yazdığı bir yazısına veya vesikaya rastlamadım, ancak aile içinde konuşulmasının yanı sıra bir takım şahsi mektuplarını da Ubihça veya Adigece yazmış olabileceği kanaatindeyim.

Küçük yaşta saraya cariye olarak verilmiştir. Türkçesini sarayda aldığı eğitim ile geliştirmiştir. Haremde klasik bir eğitimden geçmiştir. Burada aldığı eğitimin ardından 13 on üç yaşında iken kendinden yaşça büyük Hulusi Paşa ile evlendirilmiştir. Ancak bu evlilik Hulusi Paşa’nın ölümü nedeniyle çabuk neticelenmiştir. Bu evliliğin boşanma ile sonuçlandığını iddia edenler de mevcuttur, ancak eşinin mirasını almasından dolayı ölüm nedeniyle evliliğin sonlandığı ihtimali daha olası gözükmektedir. Nitekim, ilk evliliğinden edindiği miras ile 1913 yılında, 20 yaşında iken *Kadınlar Dünyası*’nı kurmuştur. Derginin imtiyaz sahibi olarak Nuriye Ulviye ismini kullanmıştır. Derginin 108. Sayısından itibaren Rıfat Mevlan ile evlendiği için Ulviye Mevlan adını kullanmaya başlamıştır. Rıfat Mevlan Kürt olup eşiyile aynı dönemde kadın haklarını savunan *Erkekler Dünyası* isimli bir dergi çıkarmıştır. Eşinin Milli Mücadele’ye karşı tutumu yüzünden sürgüne gönderilmesi neticesinde karşılaştığı zorluklar neticesinde 1923 yılında eşinden ayrılmıştır. İki yıl sonra kendisinden yaşça küçük doktor Ali Civelek ile yaptığı evliliği ömrünün sonuna kadar sürdürmüştür. Ali Bey Hatay Çerkeslerindendir. Kalan yaşamında Nuriye Ulviye Civelek ve Ulviye Civelek isimlerini kullanmıştır.²

9 Nisan 1964 yılında Kırıkhan’da hayata gözlerini kapamıştır. Ölümü üzerine büyük bir üzüntüye düşen Ali Bey eşinin adını yaşatmak adına bir çeşme ve kitabe yaptırmıştır. Ayrıca atıl durumda bulunan kiliseyi onarıp Ulviye Hanım’ın adını taşıyan bir kütüphane yapılması şartıyla belediyeye bağışlamıştır. Bugün ilçe halk kütüphanesi olarak kullanılan müstakil iki katlı bina Ulviye Hanım’ın adını taşımaktadır. Ayrıca Kırıkhan’daki caddelerden birine adı verilmiştir.

² Serpil Çakır’ın *Osmanlı Kadın Hareketi* ve Mithat Kutlar’ın “Nuriye Ulviye Mevlan ve Kadınlar Dünyası’nda Kürtler” isimli çalışmalarında konuyla ilgili yer alan bilgiler aile mensuplarıyla yapılan mülakat ile karşılaştırılmıştır.

Kardeşin torunlarından Perihan (Özgenkan) Güneş ile mülakat

Perihan Hanım’a KAFDAV (Kafkas Araştırma Kültür ve Dayanışma Vakfı) başkanı Muhittin Ünal aracılığı ile ulaştım. Konuşmamız çocukken babasının ve halalarının Nuriye Hanım’ı pek anlatmadıklarını dile getirmesiyle başlıyor. Buna sebep olarak aile üyelerinin Nuriye Hanım’ı hatırlamak istememelerinin yanı sıra Çerkeslerin eskiyi anlatmama adeti olduğunu da belirtmekte fayda var. Eskiyi anlatmama adeti Çerkeslerin kamusal bilincinde hatırı sayılır bir yer edinmiş. Özellikle diasporadaki üçüncü ve dördüncü kuşaklarda yoğun bir şekilde tatbik edilen bu davranış biçimi toplumsal bir norma dönüşmekle beraber diasporanın son kuşaklarının merak duygusunu körükleyerek geçmişi sorgulamaya başlamalarına sebebiyet vermiştir. Üçüncü ve dördüncü kuşaklarda eskiden bahsetmeme geleneğinin sebebini sürgün sonucu gelen birinci ve ikinci kuşağın acılarını unutma çabası ile ilişkilendirebiliriz.

Perihan Hanım, ilk olarak, duyduğu kadarıyla Nuriye Hanım’ın iyilikseverliğine vurgu yapıyor. İnsancıl ve yardımsever birisi olduğunu çevresinden duyduğunu söylüyor. İyilikseverlik konusu konuşma boyunca tekrar tekrar açılıyor. Böylelikle kendisinin yalnızca kadınlara değil işsiz erkeklere de yardım eli uzattığı bilgisine erişiyoruz. İskenderun’da yaşadığı zamanlarda fayton ve at alıp işsiz erkeklere arabacılık yaptırmış. Ayrıca İstanbul’da yaşadığı dönemlerde İstanbul’a giden akrabalarına ekonomik yönden destek olmuş.

Babası Çerkeslerin Yediç sülalesine mensup olan Hacı Mahmut Beymiş. Kafkasya’dan Trabzon limanına gelen aile daha önce rastlanılan bilgilerden farklı olarak öncelikle Adana Vilayetine gidiyorlar. Günümüzde Yediç sülalesi mensuplarına Antalya ve Reyhanlı’da ve hatta Suriye’nin kuzey kesimlerinde rastlanılmaktadır. Daha sonra bu bölgeyi sıcak bularak o dönemde Çerkeslerin iskânına tahsis edilen Gönen bölgesine tekrar göç edilmiş. İklimini Kafkasya’nın iklimine daha çok benzettikleri için burada kalmaya karar vermişler. İlk olarak Sarıköy’e uğramışlar ancak burayı düz ova olduğu için beğenmeyip daha ormanlık bir yere yerleşmek istemişler. 60 hanelik mahiyetiyle Hacı Mahmut Bey, Obaköy isimli 3-4 hanelik bir Yörük obasına yerleşmiş. Kafkasya’da gerilla taktikleriyle kendilerini korumaya alıştıkları için güvenlik açısından dağlık bir bölgeye yerleşmeyi uygun görmüş olabilirler. Orada önceden yaşayan kişilere vefa göstermek adına Yörük obasında yaşayan

Veli isimli birisinin adı köye verilmiştir. Bu duruma Gönen çevresinde o dönemde sık rastlanılmıştır. Yakınlarında kurulan Karaağaçalan köyü de benzer süreçle kurulmuştur.³

Hacı Mahmut ve Safiye Hanım’ın, Emine, Esmâ, Nuriye isimli üç kızı vardır. Hacı Mahmut’un Çerkes kast sisteminde Werq olarak adlandırılan soylu sınıfa ait olduğunu⁴ Perihan Hanım’ın anlattıklarıyla doğrulama şansına erişiyoruz. Kendisi tüm Çerkes köylerinden gelip danışılan biriymiş. Bu durum kendisini sözü dinlenen bir otorite olarak konumlandırıyor. Ayrıca bir Çerkes Beyi olarak ihtiyaç sahiplerini himaye eden biri yapıyor. Eşi Safiye Hanım öldükten sonra Çınarlı (Keçeler) köyünden Hacı Fatma Hanım ile evlenen Hacı Mahmut Bey’in Bekir ve Arif adında iki oğlu oluyor. Anlatıcılar Bekir isimli oğuldan eminlerken Arif isimli çocuğu pek net hatırlamıyorlar. Böylelikle Nuriye Hanım’ın aynı babadan, ama farklı anneden iki erkek kardeşi olduğunu öğreniyoruz. Hacı Mahmut Bey’in mezarı bilinmiyor. Büyük bir ağacın (muhtemelen meşe⁵) altına gömülmeyi vasiyet etmiş. Bu ritüelden yola çıkarak ilk kuşak diaspora Çerkeslerinin eski pagan inançlarını diasporada dahi sürdürdüğünü görmekteyiz. Emine Hanım’ın Kafkasya’da doğduğu tahmin edilmektedir. Kendisi torunu tarafından, sayılan, sevilen ve sözü dinlenen birisi olarak anlatıldı. Ortanca kardeş olan Esmâ Hanım’ın Reyhanlı tarafından evlendiği ve orada kaldığı söyleniyor. Esmâ ve Nuriye kardeşler annelerinin ölümünden sonra iyi bir eğitim ve saray terbiyesi almaları için babaları tarafından saraya verilmiş. Nuriye Hanım bilgili ve yetenekli olduğu için Padişah saraydan kendisinin çıkmasını istememiş ve II. Abdülhamit’in süt kardeşi Hulusi Bey ile gönülsüz olarak evlendirilmiş. Yalnız Perihan Hanım’ın da doğruladığı gibi bu mutsuz evliliği kendisini geliştirmek üzere kullanmış ve zamanını bolca kitap okuyarak geçirmiş. Hulusi bey ile olan evliliğinin sonlanmasında boşanma ve ölüm yoluyla evliliğin bitmesi şeklinde iki rivayetin mevcut olduğunu yukarıda belirtmiştim. Ancak Perihan Hanım bu evliliğin Hulusi Bey’in ölümüyle bittiğini dile getirmiştir. Evliliği neticelendikten sonra saraydan ayrıldığını öğreniyoruz. İkinci eşi Mevlanzade Rifat’tan mecburen boşandıktan sonra ölüm haberini alıp yalnız yaşamaya başlamış. Nuriye Hanım’ın bir dönem Sultanahmet’te pansiyon işlettiğini

³ Perihan Hanım köyün olası kuruluş öyküsünü kendi bilgisine dayanarak bu şekilde aktarmıştır. “Bizim karşı köyümüz” dediği Karaağaçalan köyünün kuruluş hikayesini Sızıköy’de yaşayan başka bir Çerkes’ten dinledim.

⁴ Köyün kurucu sülalesinin reisi olması ve mahiyetiyle birlikte köyü kurması, civar köylerden otorite kabul edilerek fikir almak için kendisine danışılması ve ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını gidermesi kendisinin soylu sınıfa mensup olduğunu doğrular nitelikteki bilgilerdir.

⁵ Çerkesler için meşe ağacı pagan inançlarında kalma bir alışkanlıktan ötürü önem arz etmektedir. Çerkes köylerindeki ilk mezarlıkların yalnız meşe veya meşe ile karışık selvi ağacından oluştuğunu görmek mümkündür.

söyleyen Perihan Hanım, bu işletme hakkında ne yazık ki detaylı bilgiye sahip değil. O dönemde Müslüman bir kadının pansiyon işletmesi pek sık rastlanılan bir durum değildir. Üçüncü evliliğine, Ulviye Nuriye Hanım’ın yaşça büyük olması ve iki evlilik yapmasından dolayı, eşinin ailesi şiddetle karşı çıkmış. Kırıkhan’daki akrabalarına ulaşmak için yoğun bir çaba göstermeme karşın nihayetsiz kalması kendisinin unutulmak istenmesiyle ilişkili olabilir.

Perihan Hanım’ın dedesi Hacı Mahmut Bey, Ulviye Nuriye Hanım’ın sözünü etmez, ettirmezmiş. Köye geldiğindeki tavrı, giyim kuşamı o dönemdeki geleneksel toplum adabına uymadığı için kendisinden bahsedilmemiş. Köye Perihan Hanım’ın babasının düğününe bir kere gelmiş. Bir daha gelmemiş. Kendisine babasının teyzesi olduğu için ‘Hanım teyze’ yahut ‘Saraylı teyze’ şeklinde hitap edilirmiş.

Fotoğraflarından görüldüğü kadarıyla saç kesiminden kıyafetlerine kadar Avrupa modasını yakından takip eden avangart bir stile sahip. Perihan Hanım ile yapılan mülakat sonucunda Ulviye Hanım’ın politik görüşü ailesi ile uyuşmamasına karşın kendisi ailesiyle olan iletişim bağlarını kuvvetlendirmek için muhtelif girişimlerde bulunmuş, benimsediği politik görüşü ailesine kabul ettirmeye çalışmıştır. Ancak ataerkil düşünceyi temsil eden baba tarafından bu çaba görmezden gelinmiş, yok sayılmıştır.

Ulviye Hanım’ın Mirası: *Kadınlar Dünyası*

"Kadınların hak ve hukuku tanınmadıkça erkek yazılarına yer verilmeyecek."

Ulviye Mevlan

1913 – 1921 yılları arasında çıkmış olan derginin imtiyaz sahibi Nuriye Ulviye Mevlan’dır. Mesul Müdürlüğünü Emine Seher Ali Hanım yürütmektedir. *Kadınlar Dünyası* dergisi Osmanlı Müdâfaa-i Hukuk-ı Nisvân Cemiyeti’nin yayın organı olarak kullanılmıştır. Bu dergi Osmanlı’da çıkarılan ilk feminist kadın dergisidir. Ulviye Meydan’ın çıkardığı *Kadınlar Dünyası*, kadınlar için yeni bir dünya görüşü oluşturmayı amaçlamış bir dergidir. İmtiyaz sahibi ve yazı kadrosu kadınlardan oluşan dergiler ile çoğunluğu erkeklerden oluşan dergiler arasında birçok yönden ele alınacak önemli farklar vardı. *Şükûfezar*, *Seyyale*, *Kadınlar Dünyası*, *Siyanet*, *Diyane* gibi süreli yayınlar hem sahipleri hem de yazarları olarak kadın görüşünü, kadın düşüncesini aktarmaya çalışmışlardır. *Kadınlar Dünyası* dergisini diğer

kadın dergilerinden ayıran en büyük özellik diğer kadın dergilerinin aksine kurucusu, yazarları ve çalışanlarının tamamen kadınlardan oluşmasıdır. Bu dergi çıkana kadar kadının alakadar olacağı içeriği seçme tekeli büyük ölçüde erkin elindeydi. *Mehâsin* isimli dergiyi bu hususta örnek verebiliriz.⁶

“Kadınların hak mücadelesini yürütecek bir araç olarak ele alınmış, her kesimden kadının kendilerini ifade etmesi hedeflenmiştir. Dönemin entelektüel kadınlarından ziyade, toplumun her kesiminden kadın yazı yazmış, destek vermiştir. Dergi, radikal görüşlere sahip olduğu için bazı kadınların, özellikle de dönemin bürokratlarının eş ve kızlarının tepkisini çekmiştir. Dönemin ünlü kadın entelektüelleri, derginin “Yazı bekliyoruz” çağrısına cevap vermemişlerdir.” (Çakır, 2016: 81).

Kadınlar Dünyası dergisi Osmanlı İmparatorluğu’nda kadınların II. Meşrutiyet’in ilanı ile hak arayışlarına ortam hazırlayan ve Hareket-i Nisvân olarak adlandırılan kadın hareketinin yayın organıdır. Bu dönemde çeşitli imtiyazlara halihazırda sahip olan bürokrasi sınıfındaki kadınların aksine hayat mücadelesi veren kadınlar dergide daha fazla söz sahibi olmuştur.

Ulviye Hanım gibi diasporanın ilk kuşağında yer alan Hayriye Melek Hunç,⁷ Seza Pooh gibi Çerkes Kadınları Teavün Cemiyeti’ni kuran Çerkes hanımları Ulviye Hanım’ın önderliğindeki kadın hareketine iştirak etmek yerine kendi benimsedikleri düşünceleri farklı mecralarda savunmuşlardır. Çerkes Teavün Cemiyeti’nin yayın organı *Ğuaze* gazetesi ve Çerkes Kadınları Teavün Cemiyeti’nin tek sayı olarak çıkardığı *Diyane* (Annemiz) isimli dergi bu mecralara örnek gösterilebilir. Bu sebeple dönemdeki Çerkes kadın hareketinin iki kutupluluğundan söz etmek mümkündür. Ayrıca dergi Kafkasya’ya da yayılmıştır. Kafkasya’dan Halitzade Cennet, Osmanlı Türkçesini iyi bilmediği için Kafkas diliyle yazdığı mektubunda, *Kadınlar Dünyası*’nın yayımlanmasından büyük memnuniyet duyduğunu, bu memnuniyeti Kafkasyalı hemşirelerinin de paylaştığını yazıyordu.

⁶ *Şükûfezar* dergisi, sahibi kadın olan ilk dergidir, çoğu yazarı kadındır. Ancak tüm yazarları kadın değildir. *Mehâsin* isimli dergi Mehmet Rauf tarafından yayın hayatına katılmıştır.

⁷ Hayriye Melek Hunç hakkında öncü bir çalışma için bkz. Meral Çare (2018). “Bir Ubih Yazar Kadın Portresi: Hayriye Melek Hunç” <https://www.turkiyekulturleri.org/tr/Proje-Detay/Urunler/4/Bir-Ubih-Yazar-Kadin-Portresi-Hayriye-Melek-Hunc>

Bu dergide bazı Çerkes kadın yazarların yanı sıra Osmanlı tebaasından Müslim ve Gayrimüslim azınlık grupların üyesi kadın yazarlar da yazılarını yayınlamışlardı. Ulviye Hanım imtiyaz sahibi olduğu dergide yayınlanan yazılarında Çerkesliği ve Çerkes kimliğini ön plana çıkarmamıştır. Aksine bu dergi, Osmanlı’daki çoğulculuğun sesi olmuştur.

Ulviye Hanım’ın *Kadınlar Dünyası*’ndaki Yazılarının İçeriği

“Biz kadınlar milel-i kadime ve hazıra medeniyetleri arasında bambaşka mevkiler tutmuşuz. Erkekler bizi daima mahkum daima esir etmiştir. Erkekler yüzünden asırlarca hatta dünya dünya olalı çekmekte olduğumuz zulmün defini bugün biz erkeklerin mürüvvetinden istemeye tenezzül eder miyiz? Biz kadınlar, kadınlık dairesinde göstereceğimiz teali ve mevcudiyet sayesinde erkekleri vazife-i âdemiyyetlerine ircaa icbar edeceğiz.

Esasen erkekleri yetiştiren, adam eden bizler değil miyiz?... Erkekleri daire-yi âdemiyyete sokmak tam manasıyla insanlığa layık, insanca yaşatmak bizim evlatlarımıza verebileceğimiz terbiye-i ibtidaiye sayesinde mümkün olacaktır. Evet, neticesi uzun gibi görünen bu fikri biz takip edeceğiz. Bu fikrimiz esas itibariyle müsmir olacaktır.

Biz, bizi iğfal eden muharrirlerin sözlerine artık ehemmiyet vermeyeceğiz. Kadınlar erkeklerin enis-i canı imiş, refik-i ömrü imiş, aklın, izanın mütemmimi, yuvanın nâzımı, idarenin nazırı velhasıl şerik-i hayatı imiş, daha bilmem ne imiş!... Bunların hepsi yalan!... Muharrirlerin bu tarif ve tavsiyeleri yalan olmakla beraber ince olan hissiyatımızı ihtizaza getiriyor, bizi aldatıyor. Bu aldanma yüzündendir ki hukukumuzu müdafaa edemiyor, daima erkeklere âtil bir esir kalmışız. İnsanların dünyada şüyu bulduğu zamandan beri hal bu minval üzeredir. Erkek, kadın daima ayrı ayrı hayat takip etmiştir.

Biz zavallı kadınlar, erkekler nazarında daima bir meyve, bir meta halindeyiz. Amelimiz, hakk-ı hayatımız tahdit edilmiştir. Hem de hiçbir zaman tam manâsıyla erkeklere enis-i can, refik-i ömr, şerik-i hayat olamadık. Yuvamızın nâzımı, idaremizin nazırı dahi değiliz. Biz kadınları daima ayrı bir "daire-i hayat" içinde sıkışmışlar, erkeklere esir, mahkum eylemişlerdir.”

Ulviye Hanım’ın derginin birinci sayısında yazdığı bu yazı Hareket-i Nisvân ve *Kadınlar Dünyası*’nın neyi dert edindiğini ve neleri ne şekilde elde etmeyi hedeflediklerini konu almıştır. Metinde bahsettiği üzere, derginin devamında Hint, Yunan ve İsrail gibi

muhtelif coğrafyalarda kadına karşı tutumu mukayese etmiş ve kadının konumunun olması gerekenden çok farklı olmasının sebebini erkeklerin farklı coğrafyalarda benzer tutumlar sergileyerek kadınları kamusal alanda yok saymasını göstermiştir. Kendisiyle dönemdaş olan Hayriye Melek Hunç'ta “İslam Kadını” adlı makalesinde Suriye ve Anadolu'ya yaptığı ziyaretler neticesinde İstanbul, Anadolu ve Suriye kadınlarını mizaç ve modernleşme süreci hususlarında analiz etmiştir. Ulviye Hanım yazılarını tüm kadınların erkeklerle eşit, adil şartlarda yaşayacağı şekilde hak talebinde bulunurken Hayriye Hanım'ın benzer bir talebi yoktur.

Dergiyi kadınların taleplerini duyulur hale getirmek ve kamusal desteği arkasına alarak otoriteler üzerinde baskı kurmak amacıyla kullanmıştır. Örneğin kadınların üniversite seviyesinde ders alabileceği kurumların açılması için “Bizde İnas Mektepleri” makalesiyle kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Aynı zamanda aldıkları eğitim neticesinde ekonomik özgürlüğünü kazanması için kadının devlet eliyle istihdam edilmesi adına “Kadınlar İş Bekliyor” isimli yazıyı kaleme almıştır. Döneminde alışık olmadık bir şekilde kadınlar posta idaresinde işe girmiştir. Ancak bununla da yetinmeyen Ulviye Hanım kadınların erkeklerden daha aşağı kalır bir iş yapmadıklarını savunarak maaşlarının azlığından şikayet edip erkekler ile eşit seviyede maaş almalarını talep etmiştir.

Çalışmamızın sonunda listesi sunulan *Kadınlar Dünyası*'nda yazdığı yazılar, kadınların eğitimi, ekonomik hayata dâhil olmaları, evlilik hayatları ve kamusal alanda pay sahibi olmaları gibi çeşitli konularla ilgilidir.

Mükemmel ve Mufassal Aş Ustası

Ulviye Hanım 1918'de *Kadınlar Dünyası* dergisindeki okurlarının kullanımına sunmak için *Mükemmel ve Mufassal Aş Ustası* adlı kitabı hazırlamıştır. Kitap yaklaşık 300 sayfadır ve içeriği oldukça geniştir. Et, balık, av etleri, sebze ve yumurta ile yapılan yemekler, çorbalar, salatalar reçeller, salçalar hakkında tafsilatlı tarifler verilmiştir. Verdiği tariflerin toplumun her kesimine hitap etmesini önemseydiğinden Şark ve Garba mahsus çeşitli tarifler vermiş ve hangi türlerde Şarkın hangi türlerde Garbın üstün olduğunu mukayese etmiştir.

Ancak Şark'ta yemek pişirmek sanatının layığıyla anlaşılmasından sitem etmiştir. Hazırladığı yemek kitabını da tıpkı dergisi gibi kadınların faydalanabileceği bir kaynak olarak kurgulamıştır. Amacı kadını yemek dâhil her anlamda geliştirebilmektir. Bu sebeple yemeklerin sadece nasıl yapılacağına vurgu yapmamış, ayrıca içerdikleri besin değerleri hakkında bilgi vermiştir. Kitabın önsözüne bakarak amaçları hakkında fikir elde edebiliriz.

“Herkes bilir ve teslim eder, ki etmaa-yı nefis ve iştaha verici bir surette tabh ve ihzar etmek mühim bir sanattır. Et yemekleri, balık ve av etleriyle yumurtalar, garbtabahatında şark tabahatından daha nefis ve mükemmel ihzar edilmektedir. Şark tabahatında hassaten osmanlılarda sebzeler, ince hamurişleri garba tefavvuk etmiştir. Bununla beraber ta'am zevke, elfete bağlıdır. Birinin beğenib sevdiği yemek diğerine hoş gelmez. Zevk ve mezakını okşamaz. Biz bu cihetleri nazar -ı itibara alarak cem ve tertib ettiğimiz bu mufassal ve mükemmel aş ustası "ne de hem şarkın, hem de garbın en muntehab ve nefis ismialarının suret-i tabh ve ihzarını süheyl bir surette tarif eyledik.” (Ulviye Mevlan, 1918: 1)

Ayrıca önsözde dikkati çeken bir diğer husus kadını evin ortaklarından biri olarak konumlandırmasıdır. Kadın ve erkeği ev idaresinden eşit bir şekilde konumlandırmaya çalıştığını yemek kitabının önsözünde görmek mümkündür. Bu tutum dönemiyle kıyaslandığı zaman oldukça avangart bir söylem olarak değerlendirilebilir.

“Bizde aile reislerinin ekseriyeti yemek pişirmek bilir.” (Ulviye Mevlan, 1918: 1)

Kitabın niçin yazıldığını önsözün son bölümünde paylaşmıştır. Önemli olanın yalnızca yemek pişirmek olmadığını, bu eylemi bilinçli bir şekilde yapmak gerektiğini vurgulamıştır. Yemeklerin kalori değerleri ve besinlerin vitamin muhteviyatı hakkında bilgiler de vermiştir. Hazırladığı yemek kitabında bile kadını eğitime kaygısı gütmüştür. Ayrıca yine kadın ve erkeği eş konumda tutmuş, onlardan “aile reis ve reisesi” olarak bahsetmiştir. Bu kullanım dönemin şartlarını göz önünde bulundurulduğunda büyük bir önem arz etmektedir. Hatta erkeklerin bile bu kitapta yer alan yemekleri pişirebileceği mesajını vermiştir.

“Herkes ağız tadı ile yemek yemek, yediğinden istifade etmek ister. Nasıl yemek yemeli? Faydalı gıdalar hangileridir? Yemekleri nasıl pişiribizar etmeli? Etlerin, balıkların yumurtaların taze ve kuru sebzelerin hassa-i gıdaiyeleri nedir? Bunları da bilmelidir. Bu " mükemmel ve mufassal aş ustası" bu suallerin cümlesine cevap vermiştir. Fazla olarak her aile reis ve reisesi bu kitabı sayesinde zevkini

okşayan yemeklerin aşçısına emir ve hatta tarif edebilecek ve icab ediyorsa bizzat kendisi daha ihzar eyleyebilecektir.” (Ulviye Mevlan, 1918: 1)

Kitapta yalnızca üç çeşit Çerkes yemeği tespit edilmiştir. Ayrıca iki tür yemeğin farklı şekilde yapıları ilaveten verilmiştir. Tespit edilen yemekler sırasıyla Çerkes tavuğu, Çerkes fasulyesi ve Çerkes salatasıdır. Çerkes tavuğu ve Çerkes fasulyesinin diğer çeşitlerine yer verilmiştir. Fasulye yemeği mevsimine göre taze yahut kuru fasulye ile yapılmıştır. Çerkeslerden bahsederken akla gelen ilk üçlüden biri ekseriyetle Çerkes tavuğudur. O sebeple bu tarifi görme olasılığı oldukça yüksekti ama Çerkes fasulyesi literatürde aşına olunan bir yemek çeşidi değildir. İki yemeğin de ortak özelliği ceviz ve ceviz yağının sarımsakla beraber bol miktarda kullanılmasıdır. Ceviz tarihselden moderne Çerkeslerin birçok yemeğinde kullandığı bir besindir. Çerkes tavuğu ise günümüzdeki tarifine kıyasla daha sade bir usulle yapılmıştır. Çerkes salatası ise herhangi bir özelliği olmayan su teresinden yapılan sıradan bir salatadır. Su teresinden yapılan bir salata çeşidine Çerkes yemekleri literatüründe rastlanmamıştır.

Sonuç

Sonuç olarak Ulviye Mevlan Civelek, birinci dalga feministler arasında öncü bir rol oynayarak Cumhuriyet döneminde kadınların modernleşme sürecinin hızlı bir şekilde gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır. Kadınlar için İnas mekteplerinin açılması, kadınların posta idaresinde eşit şartlar gözetilerek çalıştırılması gibi konularda kamuoyunun vicdanı ve sesi olmuştur.

Özcü bir tutum takınmadığı için dönemdaşı olan diaspora Çerkeslerinden bu yönüyle ayrılmış, Osmanlı İmparatorluğundaki çoğulculuğun en önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Muhtemelen dönemdaşı olan diğer Çerkes kadınları ile aynı yolu yürüyüp aynı amacı gütsediydi *Kadınlar Dünyası* ile yakaladığı başarıyı yakalama şansı, hitap ettiği hedef kitlenin küçülmesinden ötürü pek mümkün olmayacaktı. Osmanlı Devleti'nin çok kültürlülüğünden beslenen *Kadınlar Dünyası* yine aynı sebepten sınırlarını aşmış ve yurtdışında da ses getirmiştir. Feminizmi evrensel bir değer olarak benimsemiş ve taleplerini gerçekleştirmek için çabalarken etnik kimliğini ön plana çıkarmamayı bilinçli olarak tercih etmiştir.

Kadınlar Dünyası'nın uzun bir süre boyunca muadillerinden daha fazla tirajda yayımlanması Osmanlı kadınında eşitlik ve hak talep etme noktasında ortak bilinç oluşturmayı başarmıştır.

Kaynakça

Ulviye Mevlan (1918) *Mükemmel ve Mufassal Aş Ustası*, İstanbul, Kadınlar Dünyası Matbaası.

Çakır, Serpil. (1998) "Kadın Tarihinden iki isim: Ulviye Mevlan, Nezihe Muhiddin", *Osmanlı'dan Cumhuriyete: Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Çakır, Serpil. (2011) *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları

Çare, Meral (2018). “Bir Ubih Yazar Kadın Portresi: Hayriye Melek Hunç” <https://www.turkiyekulturleri.org/tr/Proje-Detay/Urunler/4/Bir-Ubih-Yazar-Kadin-Portresi-Hayriye-Melek-Hunc>

Günaydın, Ayşegül Utku. (2017). *Kadınlık Daima Bir Muamma*. İstanbul: Metis Yayınları

Kandiyoti, Deniz. (2000) *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*. çev. Şirin Tekeli vd. İstanbul: Metis Yayınları

Kutlar, Mithat. (2008) “Ulviye Mevlan: Yaşamı ve Düşünceleri”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı.

Şoenü, Mehmet Fetgeri (2017) *Hayat Tarzları ve Sosyal Hayatta Zehirli Etkiler*. Türkçeleştiren: Sabri Tekir, Ankara: Kafdav Yayıncılık.

Yılmaz, Fatma Büyükkarcı ve Demircioğlu, Tülay Gençtürk (haz.). (2009) *Kadınlar Dünyası 1-50/ 50-100. Sayılar (1913-1921)*, İstanbul: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları.

Zihnioğlu, Yaprak (2003) *İnkılapsız Kadın*. İstanbul: Metis Yayınları

“Kadınlar Dünyası'nda Bir Saraylı”. Bianet 14.7.2012, <http://bianet.org/biamag/kitap/139698-kadınlar-dunyasi-nda-bir-sarayli>. (Hüseyin Aykol, [2012] "Aykırı Kadınlar, Osmanlı'dan Günümüze Devrimci Kadın Portreleri", İmge Kitabevi Yayınları / İnceleme-Araştırma Dizisi, Haziran 2012, s. 227-30'tan aktarılmıştır.)

EK 1: Mezarına yapılan kitabede yer alan metin:

Ulviye Nuriye Hanımefendi 1893 tarihinde Gönen’de dünyaya gelmiştir. Babası Hacı Mahmut Yediç Bey’dir. Küçük yaşta Yıldız Sarayı’na verilmiş, orada saray terbiyesine tutulmak mashariyetine ermiştir.

Çok zeki bir insan olan Ulviye Nuriye Hanımefendi bilgisini arttırarak meşrutiyetin getirdiği hürriyet, eşitlik, kardeşlik fikirleri karşısında derin heyecan duyarak bu prensipleri kadının durumu bakımından ele alarak neticeler çıkarıyor, kadınların Avrupa’daki durumunu da tetkik ederek Balkan harbinin patladığı sene kendisini olgun ve mücehhez hissederek 1913 de Hukuku Müdafaa-yı Nisvânı Kadın Haklarını Koruma Cemiyeti’ni Kurmuştur.

Kendisi sultanlarla arkadaşlık ederek sarayda büyüdüğü İstanbul’un en yüksek tabakasıyla görüştüğü için kolayca çevrenin en değerli kadınlarını etrafında toplamıştır. Müdafaa-yı Hukuku Nisvân Cemiyeti bizde cemiyetler kanununa göre teşekkül etmiş ilk kadın derneğidir. Belgesi derneğimizde mahfuzdur.

Bu cemiyetin maksadı tesisi:

- 1. Kadınlarda kıyafeti hariciyeyi ıslah*
- 2. Kadınları cemiyet hayatına alıştırmak. Bizi yıkan sakim gelenekleri yıkmak. Nihayet istirdadı hürriyet etmek*
- 3. Kadınlar arasında hayatı mesainin ihyası ve mütenevvi iş yerleri açmak, burada kadınları ve kızları istihdam ile senayi milletin inkişaf ve terakkisine gayret etmek.*
- 4. Hususi mektepler açarak gazeteler, makaleler neşri ve konferanslar vererek kadınları tenvir ve yükseltmek.*

Görülüyor ki program ne kadar inkılapçı reformcu ve radikaldir.

Birinci noktada kıyafet inkılabı ele alınıyor. İkincide ise sadece inkılap değil ihtilal havası vardır. Programın en mühim noktası şüphesiz üçüncüsüdür ki kadının ekonomik maddi bağımsızlığını ele almış. dördüncü noktada ise kadınların yükselmesi için alınacak tedbirleri planlamıştır.

Cemiyetin faaliyetleri arasında en önemli olanlarından biri Kadınlar Dünyası adıyla gazete çıkarmaya başlamış olmasıdır. Bu gazete doğrudan doğruya kadınlığı ilgilendiren sosyal problemleri ele almış incelemiş ve münakaşasını yapmıştır. ilk Türk kadınlarının resimleri bu gazetede neşr olunmuştur. Şayan-ı hayret olan cihet bu gazetenin günlük oluşudur. Bedra Osman ve arkadaşlarını telefon şirketine ve yüzlerce kadını memuriyetlere yerleştiren bu cemiyet olmuştur. Belkıs Şevket’i ilk defa bir uçakta uçurmayı sağlamış etrafına topladığı

değerli kadınlarla Ulviye Nuriye Hanımefendi tükenmez enerjisiyle kurduğu bu cemiyete başkan sıfatıyla senelerce ruh ve hayat vermiştir.

Birinci Dünya Harbi'nden sonra cemiyet dağılmış isede ektiği tohumlar asla kayıp olmamış. Zamanı geldiğinde yeşermiş filizlenmiştir. 1330 tarihli nevsalı milli kitabından sonra ideal eşi hayat arkadaşını bularak doktor Ali Muharrem Civelek ile evlenen Ulviye Nuriye Hanımefendi hayatının sonuna kadar hayır işleri ile uğraşmaktan geri kalmamıştır.

Ulviye Nuriye Hanımefendi'nin kadın hakları tarihimizde mümtaz bir mevki vardır. Kurduğu temellerden istifade eden bizler için onun büyük rolünü muazzam hizmetini şükran ve minnetle anmak güzide şahsiyetini tebci etmek bir vazifedir.

Çok defa ecnebiler Türk kadının bugünkü durumunu görerek hayret ederler ve sorarlar. Türk kadını Atatürk İnkılaplarına nasıl bu kadar çabuk intibak etti diye. İşte bu Atatürk inkılaplarına zemin hazırlayan Ulviye Nuriye Hanımefendi gibi müstesna Türk kadınları sayesinde olabilmıştır. Nur içinde yatsın. Büyük Türk Kadını Ulviye Nuriye Hanımefendi

15.04.1967

Türkiye Kadınlar Konseyi Adına

Genel Başkanı

Adile Ayda

EK 2: Ulviye Hanım'ın Kadınlar Dünyası'ndaki Yazılarının Listesi

Ulviye Mevlan, “Südde-i Seniye-i Hazret-i Hilafetpenahi'den Temennimiz”, Sayı 101, 20 Temmuz 1329

Ulviye Mevlan, “Davet”, Sayı 122, 14 Kânun-i Evvel 1329

Ulviye Mevlan, “İçtimai Dertlerimizden: Zevc- Zevce”, Sayı 128, 25 Kânun-i Sani 1329 (Fransızcası da var.)

Ulviye Mevlan, “Epoux, épouse”, Sayı 128, 25 Janvier 1914

Ulviye Mevlan, “İçtimai Dertlerimizden: Zevc- Zevce”, Sayı 129, 1 Şubat 1329

Ulviye Mevlan, “İçtimai Dertlerimizden: Zevc- Zevce”, Sayı 130, 8 Şubat 1329

Ulviye Mevlan “Kadınlık: Maarif Nazırı”, Sayı 131, 15 Şubat 1329

Ulviye Mevlan, “Mahmut Esat Efendi Hazretleri Hukuk-ı Nisvân Dersi”, Sayı 132, 22 Şubat 1329

Ulviye Mevlan, “Müsamere-i Fevkalade”, Sayı 134, 8 Mart 1330

- Ulviye Mevlan, “Müsamere-i Fevkalade“, Sayı 135, 15 Mart 1330
- Ulviye Mevlan, “Hali Hazırda Kadın“, Sayı 154, 29 Teğrin-i Sani 1330
- Ulviye Mevlan, “Darüleytam”, Sayı 155, 6 Kânun-i Evvel 1330
- Ulviye Mevlan, “Bugünün Meşgalesi”, Sayı 156, 13 Kânun-i Evvel 1330
- Ulviye Mevlan, “Kadınlar İş Bekliyor”, Sayı 157, 20 Kânun-i Evvel 1330
- Ulviye Mevlan, “Tahsil-i Nisvân”, Sayı 158, 27 Kânun-i Evvel 1330
- Ulviye Mevlan, “Hayat-ı Cemiyette Kadın”, Sayı 159, 3 Kânun-i Evvel 1330
- Ulviye Mevlan, “Geçinmek İhtiyacı”, Sayı 160, 20 Kânun-i Sani 1330
- Ulviye Mevlan, “Bizde İnas Mektepleri”, Sayı 161, 17 Kânun-i Sani 1330
- Ulviye Mevlan, “Bir Ecnebi Nazarı”, Sayı 162, 24 Kânun-i Sani 1330
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 163, 2 Mart 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 164, 9 Mart 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 165, 17 Mart 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 166, 23 Mart 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 168, 6 Nisan 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 169, 13 Nisan 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 170, 20 Nisan 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 171, 27 Nisan 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 172, 4 Mayıs 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 173, 11 Mayıs 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 174, 18 Mayıs 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 175, 25 Mayıs 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 176, 1 Haziran 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 177, 8 Haziran 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 178, 15 Haziran 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 179, 22 Haziran 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 180, 29 Haziran 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 181, 6 Temmuz 1918

- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 182, 13 Temmuz 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 183, 20 Temmuz 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 184, 27 Temmuz 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 185, 3 Ağustos 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 188, 24 Ağustos 1918
- Ulviye Mevlan, “Düşünüyorum”, Sayı 194, 1 Kanun-i Sani 1921
- Ulviye Mevlan, “Feride Mağmun Hanımefendi’ye Cevabım”, Sayı 194/10, 6 Mart 1921
- Ulviye Mevlan, “Musahabe-i Beytiye”, Sayı 194/2, 8 Kanun-i Sani 1921
- Ulviye Mevlan, “Pek Gülünç Oluyoruz”, Sayı 194/15, 21 Mayıs 1921